

פרשת ויקחו לי תרומה

פרק כה

(ג) וכתוב בבית ראשון: ומקבות והגרזן (מל"א ו, ז). נראה שכוונת החכם, שמשאר המתכות היותר נכבדים היו כלי אומנות הבית.¹

(י) <ועשו>.² לא ידענו אם זאת המדה בחוץ או בפנים. ר"ל מדת הארון שהיא אמתים וחצי ארכו, ואמה וחצי רחבו, ואמה וחצי קומתו. כי דעת החכם, כי הלוחות היו ממלאין את הארון פה לפה, אין ריקות <נמצא בו>.³ ועל כן אמר: <אם היא בחוץ>⁴ יהיה עבר הארון מצופה מבית ומחוץ משני עברים חצי אמה, ר"ל בין שני הצדדין, ונשאר ב' אמות פנויות לאורך הארון אשר יכנסו שם שתי לוחות העדות זו בצד זו. אם כן, אורך כל אחת אמה, ורחבה גם כן אמה. כי בהוציאך חצי אמה לעובי שני הצדדין, ישאר אמה לרוחב תוך הארון. אך יש לתמוה איך אמר שעובי קומת הארון חצי אמה לבד, כי קומת הארון אמה וחצי. ובהוציאך לשוליו ולמכסהו חצי אמה, ישאר אמה חלל הקומה. ואם הלוחות ממלאים חלל הארון, יהיה עבין אמה. אך יש לומר, כי הכריחו לומר זה הודאתו לדברי רבותינו ששברי לוחות מונחים בארון, כמו שאמרו בפסוק: ונתת אל הארון את העדות (שמ' כה, טז).⁵ והיו מונחים שם זו על⁶ זו, ועל כן היו ממלאין בין שתיהם חלל אמה גובה. ועוד, כי⁷ ראינו שלא היה זהב התנופה, רק פחות מחלק אחד מג' אלפים וארבע מאות מהזהב שהניח דוד.⁸ וזהב התנופה היה כ"ט ככר ותש"ל שקלים,⁹ <שג' אלפי שקלים>¹⁰ יש

¹ בכ"י ב: שמשאר המתכות יהיו יותר נכבדים כלי אומנות הבית. בכ"י ד: כמדומה שדעתו, מתכות יותר נכבדים היו כלי אומניות הבית.

² כך בכ"י ג; בכ"י אד: וצפית; בכ"י ב: וצפית אותו.

³ כך בכ"י בג; בכ"י א: בו נמצא; בכ"י ד: נמצא.

⁴ כך בכ"י ג; בכ"י אבד ליתא.

⁵ ראה ב"ב יד ע"ב.

⁶ כ"י ד מוסיף: גב.

⁷ כ"י אב מוסיפים: לא.

⁸ ראה דה"א כב, יד: הכינותי לבית יי זהב ככרים מאה אלף.

⁹ ראה שמ' לח, כד.

בכר, ¹¹ יעלה פחות >מעט מחלק אחד¹² מג' אלפים וד' מאות לכל חלק וחלק. והיה שוה לפי הסברא. ר"ל שהיה דבר הארון >ובית המקדש שוה,¹³ שכמו שכלי מקדש לא היו זהב, רק הצפוי לבד, כן הארון לא היה כלו זהב, רק הצפוי לבד.

(יח) כמו מלת חנוכה. שנגזרה מן: ויחנכו, והיא בכ"ה בחודש.¹⁴ ואמ': חנו כ"ה.

(כב) ואין צורך למכריע. כל זה¹⁵ בעבור הדרש, שאמרו ששני פסוקים סותרים זה את זה, והכריע >הפסוק השלישי¹⁶ שהקול יורד מן השמים אל בין שני הכרובים ומשם יוצא לאהל מועד.¹⁷ ואין צורך¹⁸ שילמד אדם את משה. זה אמר בעבור הדרש, שאמרו שבצלאל אמר למשה: 'ארון וכלים היכן אכניסם?' (ברכות נה ע"א). כי הכבוד לא ינום.¹⁹ ר"ל שבמראה הנבואה יראו הצורות פתאם בלי זמן, באשר הם רוחניות. וזהו אמרו: דרך משל, כי הכבוד לא ינום. לכן אין קפדה אם לא הזכיר מזבח הקטרת במקומו לפי סדור רמז המציאות, כי הכל יראה הנביא מצויר²⁰ כרגע.²¹ על כן הארון דמות כסא. ר"ל שמורה על גלגל עשירי שהוא דמות כסא, כמו שבארנו.²² והנה שלחן ומנורה²³ ערוך. השלחן רמז אל גלגל המזלות שבו הכוכבים קבועים, שבכוחם רוב תבואות. והמנורה רמז לז' כוכבי לכת, כמו שנבאר.

¹⁰ כך בכ"י בג; בכ"י א ליתא; בכ"י ד: שג' אלפים.

¹¹ ראה א"ע, פירוש שמ' לח, כה.

¹² כך בכ"י בג; בכ"י אד ליתא.

¹³ כך בכ"י בגד (בשניונים קלים); בכ"י א ליתא.

¹⁴ בכ"י ב: בכסליו.

¹⁵ כ"י ג מוסיף: אמר.

¹⁶ כך בכ"י ד; בכ"י אבג ליתא.

¹⁷ ראה במ"ר יד, יח.

¹⁸ בכ"י בגד: צריך.

¹⁹ בכ"י ד: ינום; במודפס: ימוש.

²⁰ בכ"י ד: מסודר.

²¹ בכ"י ב: ברגע אחד.

²² ראה אות נפש, שמ' כד, י'.

²³ בכ"י ג: המנורה ושלחן (וכך בדפוס).

ומשה הזכירו²⁴ אחר המנורה. ר"ל שמזבח הקטרת רמז אל הרקיע שנתהוה בחלק האמצעי מן האויר מהתהפכות ניצוץ המאורות,²⁵ ועל כן סדרו משה ע"ה אחר סדר מנורה, כי כן סדר מקומו. אמנם במראה הנבואה סודר אחר מזבח העולה, שהוא מורה עולם ההויה וההפסד, מפני שהיה מזהיר:²⁶ לא תעלו עליו (שמ' ל, ט). והכל נראה כרגע, כמו שבארנו.

(מ) **כי הרואה אינו פועל, רק מקבל דמות.** ר"ל שהמוחש²⁷ מניע החוש לקבל צורת המוחש, לא בהפך. **ואתן לך משל, בהכנס צל הארץ בינה ובין השמש בראש התלי או בזנבו.** זה המשל הוא למה שאמר: **כי כל צורה עומדת או מקרה.** ור"ל כי בעת הנגוד אם צל הארץ יהיה בין הירח ובין השמש, וזהו בהיות הירח בראש התלי או בזנבו, <אז>²⁸ יקרה לירח מקרה הקדרות, והשם הוא <עלת>²⁹ הכל. **תבין סוד הארון <והכפרת>³⁰ והכרובים, שהם פורשי כנפים.** הארון רמז אל הגלגל העשירי. ועל כן הכפרת עליו מלמעלה, כי הוא סובב ומקיף כל שאר הגלגלים, כי כפורת ר"ל מכסה. והכרובים רמז אל השכלים הנבדלים³¹ המניעים הגלגלים. ועל כן הם פורשי כנפים, כי הכנפים הם <כלי>³² התנועה הנבחרת³³ והקלה שבבעלי חיים.³⁴ **ומחוץ לפרכת דבר המנורה ומזבח הקטרת והשלחן.** הפרכת רמז אל הגלגל התשיעי אשר הוא התחלה לדברים החמריים, אשר הוא גלגל פשוט אין כוכב בו. ואע"פ שהיו בפרכת³⁵ צורת³⁶ כרובים,³⁷ הוא

²⁴ כ"י ג מוסיף: לבני ישראל (וכך בדפוס).

²⁵ בכ"י ב: השמש.

²⁶ בכ"י ד: מזכיר.

²⁷ בכ"י ג: שהמוח.

²⁸ כך בכ"י ב; בכ"י אג: אם; בכ"י ד: או.

²⁹ כך בכ"י ד; בכ"י אג: על; בכ"י ב: עילה לכל.

³⁰ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

³¹ בכ"י בג: הנפרדים.

³² כך בכ"י בגד; בכ"י א: בעלי.

³³ בכ"י ב: הנמהרה.

³⁴ השווה מו"נ א, מט.

³⁵ בכ"י בגד: בכפרת.

³⁶ בכ"י בגד ליתא.

לרמז שאין תנועתו בעצמו, רק בכח הנפרד. ועל כן הבדילה הפרכת בין הקדש ובין קדש הקדשים, באשר הגלגל התשיעי מבדיל במציאותו בין עולם הגלגלים, שהוא קדש, ובין עולם הנפרדים, שהוא קדש הקדשים. והמנורה רמז לז' כוכבי לכת, ועל כן נרותיה ז'. וכולם פונים אל האמצעי, שהוא רמז לשמש שהוא באמצע, ג' כוכבים מלמעלה, שהם שצ"מ [= שבתאי, צדק, מאדים], וג'38 מלמטה, שהם נכ"ל [= נוגה, כוכב, לבנה], וכלם במבטיהם ובהוראותם יובטו אל39 מבט השמש אליהם ואל קורבתו או רחקו מהם. ואמנם היות המנורה בדרום, הוא בעבור שרוב הישוב בצפון וכל כוכבי לכת דרומיים מרוב היישוב <הצפוני>,40 וכל שכן מבית המקדש שהוא בחלק הנכבד מן41 היישוב. ומזבח הקטורת רמז אל הרקיע שנתהוה בכח התהפכות הניצוץ,42 כמו שבארנו. והשלחן רמז לגלגל <המזלות>43 שבו כוכבי שבת. ולחם הפנים אשר עליו רמז אל י"ב מזלות, ועל כן <הם>44 שתיים מערכות כאשר ו' בצפון וו' בדרום. וכן היותם שש במערכת, <ר"ל>45 הששה מהם עליונים וששה מהם תחתונים, כי לעולם ששה מזלות על46 הארץ וששה תחתיה. והיות השלחן בצפון, הוא47 שרוב כוכבי שבת48 בצפון, וכן רוב היישוב אשר הם49 בכחם ובמבטם ובניצוצם. ובעבור היות מורה על היישוב גם כן, ר"ל השלחן, והיישוב הוא בחלק המגולה מן הארץ, אשר נתגלתה בסבת הרקיע שנתהוה

37 ראה שמ' כו, לא.

38 כ"י ג מוסיף: כוכבים.

39 בכ"י ג: מן.

40 כך בכ"י בגד; בכ"י א: בצפון.

41 בכ"י ד: מכל.

42 בכ"י ב: ניצוץ השמש; בכ"י ג: ניצוץ המאורות.

43 כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

44 כך בכ"י בד; בכ"י אג ליתא.

45 כך בכ"י בגדו; בכ"י אה: כן. כ"י ג מוסיף: שהיו י"ב מזלות ו' לכל מערכת מב' המערכות אשר על השלחן הטהור כמו י"ב המזלות ש.

46 בכ"י ג: למעלה מן.

47 בכ"י ב: מפני.

48 בכ"י ב: לכת.

49 בכ"י ב: שם; בכ"י ד: הוא.

בכח המאורות, שמורה עליו מזבח הקטרת כמו שבארנו, סדר החכם באמרו שלחן אחר המזבח. **ומחוץ לפתח המשכן מזבח העולה וכל כליו והכיור ואת כנו. המשכן, כולל עולם הגלגלים. ומזבח העולה, רמז אל <עולם>⁵⁰ ההויה וההפסד. ועל כן העולה כלה כליל, לרמוז כי כל הווה נפסד. וכל כליו, רומז אל רבוי⁵¹ המלאכות שמשתמשים בו בני אדם בעולם הזה. והכיור, רמז אל יסוד המים אשר מי הים שרש אל היסוד⁵² ההוא. ואת כנו, רמז כי תחת המים⁵³ הם יסוד הארץ אשר <באמצעותו>⁵⁴ המרכז. ואלה הדברים הם כבוד אלהים.⁵⁵ ר"ל שבהם רמז כל⁵⁶ המציאות בכללו <משלשה עולמות>⁵⁷ כמו שבארנו. וכמו כן בעולם הגדול⁵⁸ העליון, ור"ל עולם הגלגלים המקיפים את הארץ שהם י"ח. וככה בעולם השפל הקטן, ר"ל שיש בו ג"כ י"ח דברים, שהם ד' יסודות, וששה מיני מתכות, והאבנים המתהווים מעירוב היסודות, והעשבים, והאילנות – הרי י"ג. ומיני חיות, ובהמות, ודגים, ושרצים, ואדם⁵⁹ – הרי י"ח. והכלל, כי כל כרוב נעשה לקבל, גם בעבור שילמד המשכיל. ר"ל לקבל כח עליונים מהעולם האמצעי. וזו היא אצלו הכוונה הראשונה בכרוב.⁶⁰ ועל צד הכוונה השנית, שילמד המשכיל מציאות המלאכים המורים עליו,⁶¹ כמו שבארנו.**

פרק כו

⁵⁰ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

⁵¹ בכ"י ג: דברי.

⁵² בכ"י ד: כלל השרש.

⁵³ בכ"י בד: הים.

⁵⁴ כך בכ"י בגד; בכ"י א: באמצעות.

⁵⁵ בכ"י ד: הוא סדור אלהי.

⁵⁶ בכ"י ד: אל.

⁵⁷ כך בכ"י בגד; בכ"י א: משלש העולם.

⁵⁸ בכ"י ד ליתא.

⁵⁹ בכ"י ד: [...] והם ד' יסודות, ד' מיני מתכות, והאבנים המתהווים מעירוב היסודות שני מינים, והעשבים, והאילנות, ומיני חיות ב' מינים: טמאה וטהורה, ובהמה, ודגים, ושרצים, ואדם.

⁶⁰ בכ"י ג ליתא.

⁶¹ כלומר, האל. בכ"י ב: עלינו; בכ"י ג: המורה עליהם.

(ב) **מקום קדש הקדשים בחשבון מעוקב**. ר"ל⁶² ארכו ורחבו וקומתו, שהם י⁶³ אמות.

(יא) **ואינם נראים, כי שנים מכסים יש בו**. ר"ל שקרסי נחשת אשר בהם נחברות יריעות עזים לא היו נראים, כי מכסה עור תחש עליו מלמעלה,⁶⁴ ומלמטה יריעות תכלת וארגמן.

(יב) **יש חצי שהוא בדרך קרוב**. אמר זה כי י"א יריעות עזים היו אשר רוחב כל אחת מהן ד' אמות. נמצא שרוחב כלן מ"ד אמות. והרוחב היה נתון⁶⁵ לאורך המשכן שהיה ל' אמות, וגבהו י' אמות. נמצא שמ' אמות מהן היו כלות בין אורך המשכן וגבהו. ונשארו ד'. שתיים מהן היו נכפלות⁶⁶ אל מול פני האהל, שנאמר: וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל (שמ' כו, ט), והכפלה היא שתהיה חציה נכפל. <נמצא>⁶⁷ שסרח העודף אינו ב' אמות שלמות, שהרי עובי הקרשים מחסר מהם מה שהוא צריך לכסות העובי ההוא. וזהו אמרו: **יש חצי**⁶⁸ **בדרך קרוב**, ואמרו ג"כ: **ובמעשה הקרשים תבין הצורך לפרש**⁶⁹ **כן**.

(יח) **לא תהיינה אלה הקרשים בטור שוה**. כי חצי אמה יהיה בפנים. נראה שהחכם לא הבין דעת רבותינו במעשה קרשי המשכן, כי הבין שקרשי המקצועות שהיה רחבן אמה וחצי היו נתונות במקצוע מן הצד, והיה כלה מהם אמה מהרוחב לעובי קרשי צפון ודרום. אם כן, יהיה בולט מהם חצי אמה. וזהו אמרו: **לא תהיינה אלה הקרשים בטור שוה**. וזה אינו סדור⁷⁰ נתינת הקרשים,⁷¹ כי קרשי המקצועות היו נתונות לרחבן כדרך האחרות,⁷² ואמה מרחבן היה דבוק בעובי קרשי

⁶² כ"י בד מוסיפים: שזה.

⁶³ בכ"י ד: י"א.

⁶⁴ ראה שמ' כו, יד.

⁶⁵ בכ"י ד: נכון.

⁶⁶ בכ"י ב: נתלאות.

⁶⁷ כך בכ"י ד; בכ"י אג ליתא.

⁶⁸ כ"י אג מוסיפים: שהוא חצי.

⁶⁹ כ"י א מוסיף: זה.

⁷⁰ כ"י ב מוסיף: צורת.

⁷¹ בכ"י ד: וזה אינו כוונת נתינת סידור הקרשים.

⁷² בכ"י ד: בדרך הארון.

צפון ודרום שהיה אמה, ונשאר קרש⁷³ המקצוע חצי אמה. וכן למקצוע השני נשאר⁷⁴ ט' אמות⁷⁵ מחלל הרוחב אשר היו ממלאים אותו ו' קרשים שהיו נתונים⁷⁶ שם. אם כן, הכל מכוון.⁷⁷ והנה יצא המשכן כפי עובי <הקרש>.⁷⁸ וזהו לפי כוונת סדורו, כי כוונתו, כי קרשי המקצוע היו עבות יותר מהאחרות בעבור שבהם היו <מקיימים>⁷⁹ המשכן. ועל כן אמר, שיצא⁸⁰ המשכן כפי עובי <הקרש>, ר"ל⁸¹ קרש המקצוע. וזהו אמרו גם כן: על כן יהיה כנגד עמוד <פתח המשכן>.⁸² ר"ל שקרש המקצוע, שהוא כמו עמוד, הוא כנגד עמוד הפתח. נמצא שלארבע מקצועותיו ד' עמודים, להיות הבנין אמיץ וחזק. ובחצי⁸³ יריעות עזים יהיה התקון. ר"ל שמוסיפות על יריעות תכלת וארגמן חצי יריעה לאחורי המשכן כמו שבארנו, ובאותו החצי תתכסה,⁸⁴ ויראה הכל שוה ומכוסה עם גובה הארן אשר תחת הקרש.

(לז) ואדני⁸⁵ נחשת, כי הוא אמצעי. ר"ל כי המשכן רמז לעולם הגלגלים, שהוא העולם האמצעי כמו שבארנו. וכבוד⁸⁶ הארון, שהוא רמז לעולם העליון, יותר גדול, על כן אדני הפרכת כסף ואדני מסך המשכן נחשת.

פרק כז

⁷³ בכ"י ד: מקרן.

⁷⁴ בכ"י ד: נמצא.

⁷⁵ כ"י ד מוסיף: שבא.

⁷⁶ בכ"י ב: נתגלות.

⁷⁷ בכ"י ד: נמצא הכל מכוון שוה.

⁷⁸ כך בכ"י בג; בכ"י א: הקרשים; בכ"י ד ליתא.

⁷⁹ כך בכ"י ב; בכ"י א: מקומין; בכ"י ג: מתקיימי'.

⁸⁰ כ"י ג מוסיף: חוץ מן.

⁸¹ כך בכ"י ג; בכ"י אבד ליתא.

⁸² כך בכ"י ג; בכ"י אב: הפתח והמשכן; בכ"י ד: הפתח.

⁸³ בכ"י ב: ובה'.

⁸⁴ כ"י ד מוסיף: הפליטה.

⁸⁵ בכ"י ג: והאדנים לעמודים.

⁸⁶ בכ"י ג: וכפרת.

(א) **על חמש צורות הוא המרובע.** והם: מרובע רבוע, ומרובע ארוך, ומרובע מעוקב, ר"ל שארכו ורחבו וגבהו שוה, ומרובע מעוין, ודומה למעוין. וזה יבין היודע מחכמת התשבורת.

(יב) **מרוב אורך זוויתיו נצבות, כי רחבו בכל צד הוא נ'.** כונת זה,⁸⁷ כי המשכן הוקם⁸⁸ באמצע אורך החצר לארכו. אשר היה לאורך החצר מאה אמה, יהיה המשכן מחזיק ממנה ל' אמות, כי כן ארכו, נשאר מהחצר פנוי ע' אמות, ל"ה למזרח ול"ה למערב. ויהיה אורך זוית כל אחד מהחצר נ' אמה. כי לפי חשבון, אמתא ברבועה אמתא ותרי חומשי באלכסונא, יהיה אורך הזוית מ"ט אמות. והחשבון ההוא אינו מדוקדק, אך יש חסרון מעט, כמו שהוא מבואר בחכמה הנזכרת. וזהו אמרו, כי רחבו בכל צד היה נ' אמה, ר"ל⁸⁹ הזויות.

⁸⁷ בכ"י ב: ר"ל כי כוונת החכם; בכ"י ד: כוונתו.

⁸⁸ בכ"י ד: הושם.

⁸⁹ כ"י ד מוסיף: רחב.